

Neomajen steber proti germanizaciji Slovencev

Razprava o Vinku Poljancu in proti pozabi

12. marca 1938, torej pred 85 leti in takoj po anšlusu Avstrije k nacistični Nemčiji, je škocjanski župnik Vinko Poljanec, predsednik Slovenske prosvetne zveze, bivši deželnozborski poslanec in kmetijsko-zbornični zastopnik koroških Slovencev, skratka eden najvidnejših in odločnejših političnih predstavnikov koroških Slovencev v medvojni dobi, padel v Pliberku v roke gestapa. Za posledicami ječe in izmučen od dela ter zavzemanja za svoj narod je 25. avgusta 1938 ob desetih zvečer umrl v Škocjanu.

Celovec Tej veliki osebnosti, prvi žrtvi nacizma med koroškimi Slovenci in sploh v deželi, ki so ji nasprotniki namenili *damnatio memoriae*, izbris iz spomina, je spominska pobuda Hlipovčnik s Pavletom Zablatnikom na čelu v četrtek, 30. novembra 2023, pod geslom »Vinko Poljanec-duhovnik, politik, kulturnik. Primer koroške pozabljenosti« namenila diskusijski večer v celovski Škofijski hiši.

O pomenu spominjanja in o Poljancu

Pomen spominjanja in lik osebnosti Vinka Poljanca sta z vidika spominske kulture in na osnovi zgodovinskih dejstev osvetlila dr. Peter Gstettner in zgodovinarica dr. Marija Wakounig.

Spominjanje je boj proti odtujevanju identitete in izginjanju slovenščine

Peter Gstettner je nakazal, da se današnja spominska kultura ne opira na izkušnje t. i. vojne generacije, ki so naperjene v pozabo in opravičilo storjenih zločinov, ampak da na osnovi neizpodbitnih dokazov in spominskih pričevanj prizadetih odpira vprašanja o odgovornosti naslednjih rodov. To pomeni tudi prebijanje družbenega molka o odgovornosti prednikov. Spominjanje je tudi boj proti odtujevanju identitete in izginjanju slovenščine v javnosti in proti pozabi in za vračanje zgodovinske zavesti.

Marija Wakounig je uvodoma dejala, da imamo na Koroškem narodno deljeno spominjanje in da je Vinko Poljanec nedvomno oseba spomina. Rodil se je 26. marca 1876 v Destrniku pri Šenturbanu na Spodnjem Štajerskem in po maturi ter opravljenem vojaškem roku je leta 1897 vstopil v celovško bogoslovje in bil leta 1900 posvečen v duhovnika. V Akademiji slovenskih bogoslovcev se je izpopolnjeval jezikovno, narodnopolitično in retorično. Kaplanoval je v Kotrčah (Guttaring) in Škocjanu, nato bil župnik v Šentjurju na Vinogradih in Šmarjeti pri Velikovu. Trideset let, od 1908 do 1938, je bil škocjanski župnik. Poljanec se je odločno zoperstavil ponemčevanju Slovencev in nemška politična ter medialna elita ga je označila za hujskaškega župnika (Hetzpfarrer). Tem krogom je vse do smrti bil hud trn v peti. Pri plebiscitu je bil za Jugoslavijo.

Poljanec je bil zavzet dušni pastir, bil je privrženec socialnega nauka Janeza Evangelista Kreka, zelo se je zavzemal za revne sloje in za verske ter narodne odpadnike. Njegova župnija je štela med najbolj urejene v deželi. Kot kulturnik je podpiral ustanovitev slovenskega kulturnega društva v Škocjanu ter podpiral slovenske šolske in kulturne ustanove, med drugim doma Sodalitete v Tinjah, v župnišču pa je

Predavateljica univ. prof. dr. Marija Wakounig in univ. prof. dr. Peter Gstettner

imel bogato knjižnico. Od leta 1932 je bil predsednik Slovenske prosvetne zveze. Svoje politično delovanje je usmeril v zavzemanje za pravice koroških Slovencev, za volilno pravico žensk ter kmalu zbudil pozornost javnosti. Bil je občinski odbornik, slovenski deželnozborski poslanec 1921–1927, zbornični svetnik. Leta 1927 je škof Hefter samo njemu prepovedal kandidature, ker je bil klerik. Nasprotniki, nemčurji in nemškonacionalci, so ga očrnil kot srbofila. Poljanec je bil odličen gospodar in ko se je ob Klopinskem jezeru pojavil turizem, so nekateri domačini hoteli imeti fárovška zemljišča ob jezeru. Začeli so Poljanca tožariti pri škofu in zahtevali, da jim zemljišča odstopi ali proda. Gonja je bila tako huda, tudi fizična, da je dvakrat hotel zapustiti faro. Gnezdo gonje je bila gostilna Majar družine Rabl.

12. marca 1938 se je Vinko Poljanec hotel začasno umakniti v rodni Destrnik. Končal je v gestapovskih zaporih. Obtožili so ga deviznega prekrška, a mu ničesar niso mogli dokazati. Ordinariat je šele dneve po aretaciji bil o njej obveščen. Oblasti so Poljanca pregnale v Šentvid ob Glini, od koder se je na smrt bolan vrnil v Škocjan. Njegov pogreb je bil velika ma-

nifestacija proti nacistični oblasti.

Narodnopolitični in ekonomski razlogi so bili gonilo sovraštva

Marija Wakounig je naglasila, da so bili narodnopolitični in ekonomski razlogi gonilo sovraštva proti Vinku Poljancu. Bil je neomajen steber proti potujčevanju, proti germanizaciji Slovencev in nemškonacionalne elite v deželi so se hotele polastiti dragocenih zemljišč ob Klopinskem jezeru. Še po smrti so ga sramotili. Prvi korak proti izbrisu njegovega imena je bilo leta 1948 poimenovanje škocjanskega Slovenskega socialno-krščanskega društva v SPD »Vinko Poljanec«. Kar nekaj spomenikov danes spominja nanj. Se pa tudi pri Slovencih, hote ali po brezbriznosti, pojavi *damnatio memoriae*. Na letošnji osrednji pevski reviji Koroška poje, ki je bila 12. marca 2023, torej točno 85 let po njegovi aretaciji, se KKZ niti z besedico ni spomnila Vinka Poljanca, predsednika svoje predhodnice SPZ. Marija Wakounig predlaga skupno institucionalizirano spominjanje na Vinka Poljanca, duhovnika, politika, kulturnika in prvo žrtev nacizma pri koroških Slovencih.

Franz Wakounig